

Do politiky vlni tiekli rekordné súkromné zdroje, aj s pochybnosťami

19.11.2024 - | N media

Volebný rok 2023, kedy sa v septembri konali predčasné parlamentné voľby s dosiaľ najdrahšou kampaňou, priniesol aj rekordný nárast súkromných zdrojov do financovania politiky. Strany z úverov a pôžičiek, darov, členského či bezodplatných plnení získali podľa výročných správ za rok 2023 až 15,2 milióna eur. Táto suma prekonalala aj dosiaľ najštedrejší rok 2019, v ktorom strany z privátnych zdrojov získali 10,7 milióna eur (po zohľadnení inflácie by to pri dnešných cenách bolo asi 14,4 milióna).

Aktualizovaná knižnica darcov a veriteľov politických strán od Transparency International Slovensko ukazuje, že objem priznaných súkromných zdrojov v politike tak stúpol z 56,7 milióna eur (za roky 2002 až 2022, odkedy strany zverejňujú výročné správy), na aktuálnych 71,9 milióna eur (pri dnešných cenách by šlo už zhruba o 98 miliónov eur).

Pre porovnanie, za rovnaké obdobie získali strany, ktoré dokázali aspoň raz v parlamentných voľbách prekročiť trojpercentné kvórum, od štátu dovedna 295,7 milióna eur (do konca volebného obdobia stúpne táto suma až na 349 miliónov). Pomer štátnych a súkromných zdrojov pre strany je tak za posledných 22 rokov orientačne asi 4:1 v prospech štátu.

Neprekvapivo najväčšiu snahu pri získavaní privátnych zdrojov museli vynaložiť nové alebo volebne menej úspešné strany, ktoré sa nemohli vôbec alebo len v minimálnej miere spoliehať na peniaze od štátu. V takom Smere alebo hnutí Slovensko (bývalé OĽaNO) nemuseli pohnúť pre získavanie peňazí od darcov ani prstom, keďže disponovali miliónmi od štátu za predošlé voľby.

Historicky sa vo výške získaných súkromných zdrojov za obdobie 2002 až 2023 dostalo na prvé miesto KDH, ktoré za posledné vyše dve dekády dokázalo zo súkromných zdrojov získať už 10,1 milióna eur (z toho 7 miliónov ako úvery a pôžičky). Predbehnúť sa mu tak podarilo SDKÚ s 9,7 miliónmi eur, na treťom mieste je v získavaní súkromných zdrojov s 5,5 miliónmi PS, u ktorého tiež tvoria väčšinu pôžičky (4,2 milióna eur).

Kampane na dlh

Pôžičky a úvery predstavovali v roku 2023 dovedna až 70 percent súkromných príjmov strán (10,7 milióna eur). Tie následne strany splácajú práve zo štátnych príspevkov za úspech vo voľbách. Výnimkou boli napríklad Demokrati alebo Modrí Mikuláša Dzurindu, ktorí na trojpercentné kvórum vo voľbách nedosiahli a dlžoby tak musia riešiť inak.

Vlaňajšie parlamentné voľby, ktoré strany stáli rekordných 27 miliónov eur, postavili viaceré aj pred potrebu financovania nákladnej kampane na dlh. Až osem z 25 kandidujúcich strán investovalo do oslošovania voličov vrátane predkampane cez dva milióny eur, pričom tri museli stavať výlučne na privátne zdroje (Hlas 2,8 milióna eur, PS 2,4 milióna a Demokrati 2,1 milióna). Pri ďalších dvoch kampaniach, KDH a Sme rodina, privátne financie prevažovali.

Aktualizovaná knižnica sponzorov ukázala, že pôžičky a úvery cez pol milióna eur si vlni muselo zobrať až desať strán. Cez dva milióny si požičiavali PS (2,3 milióna eur) a Hlas (2 milióny), cez milión KDH (1,2 milióna) a KÚ (1 milión) a nad pol milióna aj Modrí, Aliancia, Sme rodina, SNS, Demokrati a Republika.

Vo vyše polovice (58%) si strany požičiavali od fyzických osôb, v 42-percentách šlo o pôžičky od firiem a úvery českej Fio banky, ktorú na rozdiel od slovenských bánk neodradilo riziko neúspechu strán. Dvojmiliónový úver poskytla Hlasu a dovedna 698-tisíc eur aj KDH. Celkovo vlani pribudlo na účtoch strán 174 transakcií od veriteľov.

Politickí investori

Medzi fyzickými osobami boli v roku 2023 najväčšími veriteľmi spoluzakladateľ slovenského startupu Slido Peter Komorník, ktorý požičal PS až pol milióna eur a Dezider Németh, ktorý poskytol rovnakú pôžičku strane Szövetség – Aliancia. Ten požičal strane vysokú sumu aj napriek tomu, že jeho firma Németh lift bola už tri roky v strate. Riziko znižovalo, že strana za pôžičku ručila nehnuteľnosťou, podnikateľ si vypýtal 9-percentný úrok.

V skutočnosti by však mal byť rekordérom tejto kategórie niekdajší spolumajiteľ Unipharmy Tomislav Jurik, ktorý v závere kampane požičal až 700-tisíc eur Kresťanskej únii cez svoju eseročku Bojnická urbárska akciová spoločnosť. V roku 2023 mala pritom táto firma tržby iba 355-tisíc eur a skončila so stratou 425-tisíc. Jurik si za rizikový počin nechal zaplatiť, jeho pôžička mala dojednaný 10-percentný úrok, podnikateľ tak na nej zarobil desiatky tisíc eur.

Desiatku najväčších veriteľov strán za rok 2023 prekvapivo uzatvára ďalší podporovateľ Kresťanskej únie, ktorá v prieskumoch dlhodobo nezaznamenáva ani percento a do parlamentu kandidovala pod vedením Anny Záborskej v trojkoalícii s OĽaNO a Za ľudí. Je ním martinská tlačiareň Fork, za ktorou je sympatizant strany Radovan Kraker. Aj keď tlačiareň vykazuje len nízke zisky, podnikateľ pre Transparency v septembri 2023 tvrdil, že išlo o peniaze z jeho dlhoročného podnikania.

Medzi top 10 veriteľmi za vlašajšok figuruje aj šéf Sme rodina Boris Kollár, ktorý svoje hnutie pred voľbami založil pôžičkami za 390-tisíc eur, či ďalšia trojica veriteľov Progresívneho Slovenska. Konkrétne jej súčasný poslanec Martin Pekár (pôžička 440-tisíc eur), podpredseda Michal Truban (360-tisíc) a dlhoročný mecenáš politiky a spolumajiteľ siete elektrodomov Nay Peter Zálešák, ktorý hnutiu poskytol pôžičky vo výške 350-tisíc eur.

Rizikovní Modrí a Demokrati

Medzi strany s najväčšími veriteľmi sa zaradili Modrí, ktorí papierovo nemali nielen šancu na parlament, ale ani na štátne financie (dosiahnutie 3-percentného kvóra). Prijaté pôžičky v celkovom objeme 810-tisíc eur tak boli vysoko rizikové. Strana veľkú kampaň ani nedokázala celú zaplatiť (ku koncu roka 2023 jej zostali pohľadávky 148-tisíc eur) a účtovný rok skončila s miliónovou stratou.

Bývalý dvojnásobný premiér Mikuláš Dzurinda z vedenia strany vycúval v apríli tohto roka, nahradil ho Ľuboš Schwarzbacher. Splatnosť kľúčových pôžičiek uplynie na konci tohto roka, ak sa strana nedohodne s veriteľmi, poputuje zrejme do likvidácie.

Najväčším veriteľom je syn niekdajšieho ministra Dzurindovej vlády Milana Horta Michal, ktorý priamo alebo cez svoju firmu Eosnebotra nalial do Modrých 435-tisíc eur. Dohodnutý trojpercentný úrok pôžičiek má ďaleko od vyváženia rizikovosti investície podnikateľa, ktorý kandidoval na 6. mieste.

O čosi menej, hoci stále vysoko rizikové, boli aj privátne investície do kampane strany Demokrati. Ani tá sa napriek priaznivejším prieskumom a kandidátke nabitej známymi menami tesne nedostala cez 3-percentnú hranicu a nedosiahla tak ani na štátny príspevok. Rok 2023 vďaka tomu zakončila so stratou 1,1 milióna eur a záväzkami vo výške 873-tisíc eur.

Demokrati sa z nepriaznivej situácie pokúšajú dostať, so 160-tisícovou kampaňou sa zapojili aj do

tohtoročných eurovolieb a aktuálne spustili aj kampaň za referendum o predčasných voľbách. Pomohlo im aj to, že časť veriteľov presvedčili, aby pôžičky pretransformovali na dary. S niektorými ďalšími sa zase dokázali dohodnúť na odloženej splatnosti dlhov až v prípade úspechu v parlamentných voľbách.

Dokopy 90-tisíc eur sa vzdal manžel jednotky na kandidátke Andrey Letanovskej, ktorý pôžičky odpustil. Týždenník Plus 7 dní upozornil, že 50-tisícovú pôžičku odpustila Demokratom eseročka Healthcare Advisory Services, ktorú vlastní Viliam Novotný, a to aj napriek tomu, že skončila vlani v 60-tisícovej strate.

Najviac v tejto situácii tratil michalovský podnikateľ Ján Šubák, ktorý napokon v neúspešnej kampani utopil nepeňažné (bilbordové plochy) a peňažné dary v hodnote 300-tisíc eur. Necelých 100-tisíc eur mu strana, s ktorou sa medzičasom rozišiel, dlží. Splatné sú na konci roka 2027.

Do konca tohto roku je však splatná 100-tisícová pôžička levickej eseročky ROEZ, za ktorou je podnikateľ Michal Lecký.

Skrytí národní sponzori

Posledným menom v desiatke najväčších veriteľov je niekdajší predseda strany Život – národná strana Tomáš Taraba, ktorý svoje miesto na kandidátke SNS podporil pôžičkami za štvrt milióna. Celá výška tejto podpory sa ukázala vo výročných správach, počas kampane sme vedeli o 150-tisícoch. Taraba mal podľa jeho majetkových priznaní v posledných troch rokoch príjmy iba z poslaneckého platu.

Celková suma podpory nebola pred voľbami známa ani pri ďalšom predsedovi na kandidátke SNS, Rudolfovi Huliakovi z Národnej koalície. Podľa vtedy zverejnených údajov išlo o 120-tisíc eur, ktoré už taktiež boli vysoko nad jeho príjmy z verejnej funkcie starostu Očovej. Huliak sumu vysvetľoval ako úspory z 30-ročného podnikania. Na účte napokon našiel ďalších takmer 100-tisíc eur a celkovo jeho pôžičky SNS, s ktorou sa medzitým rozišiel, presiahli 218-tisíc eur.

Aj pôžičky Huliaka i Tarabu možno vnímať ako rizikové, keďže SNS nemala istú nielen účasť v parlamente, ale ani dosiahnutie 3-percentného kvóra, ktoré stranám zabezpečuje nárok na štátne financovanie. SNS si s nimi i tak dokázala dohodnúť nulový úrok.

V prípade SNS možno hovoriť o značne netransparentnej kampani. Viacero jej významných veriteľov zostávalo v čase kampane čiastočne alebo úplne skrytých. Nič verejnosť nevedela ani o jej darcoch, keďže na jej transparentnom účte figurovali iba transfery z neverejného stranického účtu. Kompletné údaje o jej príjmoch sa tak dozvedáme až s časovým odstupom.

Výročná správa napríklad odhaľuje, že najväčším darcom SNS bol vlani prešovský podnikateľ Ján Bync, ktorý vo voľbách kandidoval z 33. miesta a do parlamentu sa neprebojoval. Bync si pritom len rok pred tým sám financoval 200-tisícovú kampaň na prešovského župana.

Ak by sme brali do úvahy aj túto investíciu, patril by medzi vôbec najväčších donorov politiky na Slovensku, hoci sám politicky ani v jednom prípade neuspel. Stavebnej firme Bynca PKB invest sa pritom v poslednom čase darí menej, posledné štyri roky sa s tržbami nedokázala dostať cez milión.

Medzi skrytými darcami SNS je i primátor Holíča Zdenko Čambal, ktorý svoju kandidatúru zo 6. miesta strany podporil 25-tisícmi eur, čo je tretina jeho celkových príjmov v minulom roku.

Čambalovi sa do parlamentu nepodarilo dostať, jeho mestu sa však darí. Ministerstvo kultúry vedené nominantkou SNS Martinou Šimkovičovou mu nedávno priklopilo dotáciu 750-tisíc eur na

rekonštrukciu miestneho kaštieľa, aj keď odborná komisia zhodnotila tento projekt ako nevyhovujúci.

Z Republiky do čela rebríčka

Aktualizovaná knižnica Transparency ukázala aj historické posuny medzi top darcami slovenskej politiky. Doterajšieho rekordéra, dôchodcu Rudolfa Trávníčka, ktorý v roku 2007 daroval v igelitke 238-tisíc eur HZDS, predbehli vlni dvaja ďalší mecenáši.

Ide o spomínaného podnikateľa Jána Šubáka, ktorý pripojením svojej strany Dobrý deň Slovensko, daroval Demokratom za jediný rok až 299-tisíc eur. Na druhé miesto sa v súhrne posunul aktuálny podpredseda hnutia Republika Miroslav Suja s darmi, bezodplatnými plneniami a členskými príspevkami pre ĽSNS a Republiku za 298-tisíc. Vlni Suja Republike priniesol až 247-tisíc eur, keď jej daroval 45-tisíc, ďalších 160-tisíc jej požičal a zároveň poskytol reklamné plochy v hodnote 42-tisíc eur (bezodplatné plnenie).

Vlaňajšiu miliónovú kampaň Republiky ťahal aj predseda hnutia Milan Uhrík, ktorý mu poskytol pôžičku 200-tisíc eur, jeho manželka Zuzana ďalších 30-tisíc. Republiku sme už počas kampane kritizovali pre málo uveriteľné financovanie. Verejné zdroje totiž nenaznačujú, že by sa Sujovým firmám darilo tak dobre, aby mu umožňovali podobnú štedrosť. Podobne ani Uhríkové europoslanske príjmy kombinované s nákupom nehnuteľností pri pohľade zvonka neumožňovali takého finančné injekcie.

Trištvrte darov poslali muži

Kým cez pôžičky a úvery vlni získali spomínaných 10,7 milióna eur, z finančných a nepeňažných darov, bezodplatných plnení a členských príspevkov dokázali vyzbierať 4,5 milióna eur.

Najúspešnejší v tomto ohľade boli aj vďaka akvizícii od michalovského podnikateľa Šubáka Demokrati, ktorí vlni dokázali vyzbierať dary až v hodnote 947-tisíc eur. Nasledujú KDH, ktoré z darov získalo 681-tisíc, Hlas so 424-tisícmi, Republika (405-tisíc) a PS (326-tisíc eur).

PS sa zas podarilo presvedčiť najviac darcov, vlni získalo 1235 nevratných príspevkov v priemernej výške 264 eur. Priemerná výška daru pre Demokratov (celkovo ich vlni získali 419) dosiahla 2 262 eur. Najvyšší priemer dosiahli Modrí, ktorí získali síce len 23 darov, ale viacero z nich v desiatkach tisícoch (porovnanie v grafe nižšie).

Celkovo na stráncke účty pribudlo až 92 percent výšky darov od fyzických osôb. Najviac darov strany vlni regionálne získali od podporovateľov z Bratislavského kraja (34,5%), nasledoval Banskobystrický (11,8%) a Prešovský kraj (11,3%).

Z uvedených 4,5 milióna eur, ktoré strany získali v roku 2023 z darov, tvorili príspevky mužov 76,6%, žien 15,4% a firmy strany podporili v objeme 7,9% všetkých darov.

Najväčší mecenáši politiky

Celkovo najväčším podporovateľom politiky spomedzi fyzických osôb za celé obdobie 2002 – 2023 zmapované v knižnici darcov a veriteľov, je aktuálne šéf Sme rodina Boris Kollár. Ten doteraz svojmu hnutiu poskytol pôžičky a bezodplatné plnenia už za 2,1 milióna eur. Na druhé miesto odsunul doterajšieho lídra rebríčka a bývalého prezidenta Andreja Kisku, ktorý svojej bývalej strane Za ľudí požičal na rozbeh 1,7 milióna eur. Tretí je spomínaný spolumajiteľ elektrodomu Nay Peter Zálešák, ktorý požičiaval aj daroval dovedna 1,4 milióna eur pre Progresívne Slovensko, Za ľudí a Team Bratislava.

Negatívnym aspektom kontroly financovania politiky stále zostáva aj technická stránka oficiálneho zverejňovania príjmov politických strán a hnutí. Tie ich zverejňujú vo výročných správach, no vo väčšine prípadov ich verejnosť nemá k dispozícii v strojovo spracovateľnom formáte. Konzistentné naprieč stranami nie sú ani poskytované údaje. Spracovanie vyše 4 300 nových transakcií z výročných správ 39 subjektov si tak opäť vyžiadalo desiatky hodín úsilia dobrovoľníkov a analytikov Transparency.

Celkovo knižnica obsahuje už vyše 19-tisíc záznamov pre 49 strán a hnutí. Databáza umožňuje darcov a veriteľov filtrovať a zoradovať podľa názvu strany, donora či výšky transakcie. Obsahuje aj údaje o kumulatívnych sumách poskytnutých subjektami a osobami, ako aj príznak v prípade darov a bezodplatných plnení nad 10-tisíc a pôžičiek nad 100-tisíc eur (netýka sa bankových úverov). Pri každej transakcii je dostupný aj odkaz na zdrojový dokument s ďalšími dodatočnými informáciami.

Všetky podrobnosti o veriteľoch a darcoch strán za roky 2002 až 2023, ako aj o výške štátnych príspevkov, si môžete podrobne prezrieť na portáli volby.transparency.sk, ktorý okrem financovania politiky monitoruje aj transparentnosť kampaní jednotlivých volieb od roku 2019.

Luboš Kostelanský, Michal Piško

Pridajte sa ku kontrole financovania politických strán a férovosti kampaní aj Vy. Darujte mesačne pre #SlovenskoBezKorupcie <https://transparency.darujme.sk/spravodlivost> Ďakujeme!

Prečítajte si tiež

Smer už na voľbách získal od štátu cez 100 miliónov, historicky druhé je OĽaNO

Prečítajte si tiež

Parlamentné voľby 2023: demokratické áno, transparentné a férové obmedzene

<https://dennikn.sk/blog/4313658/do-politiky-vlani-tiekli-rekordne-sukromne-zdroje-aj-s-pochybnostami>